

Rekvijemi
Wojciecha Kilara
&
Zbigniewa Preisnera

aleksandar mihalji

Nemoguće je govoriti o glazbi koja odražava suvremenu duhovnost a ne poznavati makar nekoliko djela ove dvojice skladatelja koji su u svijetu puno poznatiji po svojoj glazbi za film. Riječ je o Wojciechu Kilaru (1932.-2013.) i Zbigniewu Preisneru (r. 1955.), koji su zajedno pronijeli slavu poljske filmske glazbe. Kilar je, osim u Poljskoj, bio prisutniji u Hollywoodu gdje je radio i s Coppolom, a Preisner znatno više u Europi. Obojica su skladali za ponajbolje poljske filmove koje su režirali Wajda, Zanussi, Polanski i Kieslowski. Preisner je izbio u prvi plan upravo s glazbom za filmove svog dugogodišnjeg prijatelja Krzysztofa Kieslowskog ("Tri boje: plavo, bijelo i crveno", "Dekalog"). Osvajali su najznačajnije europske i holywoodske nagrade za filmsku glazbu, ali nisu tipični predstavnici skladatelja za film budući da je njihova glazba ravnopravnija sa slikom i riječju, tako da se u pojedinim kadrovima doima kako slika iluminira glazbu, a ne obrnuto. Za nas je posebno interesantno da su obojica, unutar kratkog vremena, skladali rekvijeme: Kilar za znamenitog franjevačkog svećenika Maksimilijana Kolbea koji je ubijen tijekom II. svjetskog rata u Auschwitzu, a koji je nastao od glazbe za biografski film "Život za život" Zanussia, a Preisner za Kieslowskog.

Preisner je sa svojim "Rekvijemom za mog prijatelja" iz 1998. godine, prvim većim dijelom izvan glazbe za film, zabilježio zapažen uspjeh kod kritike, ali i dobru prodaju na tržištu, i to ponajprije svojom repetitivnom neo-romantičnom ekonomijom koja ima fascinantno humani metafizički osjećaj analogan onom Kieslowskog u filmu. "Rekvijem" se sastoji iz dva djela: prvi dio nazvan je "Rekvijem" i skladan je tijekom tri noći neposredno nakon smrti prijatelja. Drugi dio, pod naslovom "Život", neostvaren je projekt s Kieslowskim o priređivanju serije, neke vrste, koncerata sličnih misterijima, između klasične glazbe, opere i rock koncerta, a je podijeljen na "Početak", "Sudbinu", "Apokalipsu" i "Postskriptum". Podsjetimo da je solističku dionicu Zbigniew Preisner u "Rekvijemu za mojega prijatelja" skladao za "svoju" sopranisticu Elżbietu Towarnicku, za koju i inače redovito sklada.

Interesantna je i sličnost Preisnerovog "Rekvijema" s "Tećom simfonijom" Henryka Gøreckog, odnosno njezinim trećim stavkom koji je u stvari i doživio popularnost posredstvom TV filma, a ne "Simfonija" u cijelosti. Oba djela skladana su identičnim skladateljskim postupkom koji se temelji na repetitivnosti, jednostavnosti teme i melodiji-žalopojki koja je kod Preisnera pjevana na milozvučnom, mnogima egzotično nepoznatom poljskom jeziku, te se djelo u ovakvom kontekstu doživljava kao univerzalni sentimentalni model. Sve rečeno navodi da je po definiciji riječ o kiču. Ali, obrana je jednostavna: u oba slučaja popularnost su doživjeli tek dijelovi, treći stavak simfonije Gøreckog i pojedini dijelovi Preisnerovog "Rekvijema". Ključnu su ulogu odigrali mediji nakon što se ovakvi hitovi nisu ponovili zbog javljanja sumnje u njihovu vrijednost

najavljenih *hit-maker*a. U početku, dok su još bili na popisu najbolje prodavanih, Gørecki je predstavljan kao suvremeni Caspar Hauser otkriven u brvnari pokraj Tatra, a Preisner je s Kieslowskim i njegovim dugogodišnjim scenaristom, tvorio trojstvo koje je poznavalo sve tajne života i smrti. Kod pažljivijih poznavaca poljskog glazbenog idioma, spomenuta je repeticijska preuzeta iz molitve, i to se, ne jednom, može čuti indirektno ili direktno: primjerice i u Kilarovom sjajnom "Angelusu".

Kilaru je kao skladatelju snažnije geste izostao veći komercijalni uspjeh s "Rekvijemom za oca Kolbea", ali ga je kritika, posebno ona neovisna, pozdravila. Razlog tome najvjerojatnije je jedinstven i koncentriran poljsko-slavenski pãtos, koji gotovo graniči s nepodnošljivim. Njegova glazbena sugestibilnost zasigurno duguje dugogodišnjoj senzibiliziranosti Kilara kao filmskog skladatelja.

U ovom kontekstu preporuku bi trebala dobiti još dva Kilarova djela s istog nosača zvuka ("Wojciech Kilar: Choral and Orchestral Works"). Prvo djelo je već spomenuti "Angelus", koji je Kilar skladao 1984. godine i koji također ilustrira spomenutu snažnu dramatičarsku gestu i ocrta njezinu genezu. Tumačenje ovih kajdi od sopranistice Hasmik Papian, zbora Krakovske filharmonije i Orkestra Poljske nacionalne filharmonije iz Katovica kojima je ravnao Antoni Wit savršeno je i znatno je doprinijelo popularnosti djela. Druga Kilarova skladba, simfonijska poema "Krzesany", praižvedena je 1974. godine. Praižvedba je bila senzacija ponajprije zato što se u djelu naglašeno koristila folklorna baština brđana iz poljskih Tatri s intenzivnim romantičnim nabojem u ritmu i melodiji. Kilar je mudro odabrao one folklorne napjeve kod kojih uz njihovu ekspresivnu snagu u isti

plan izbija i fascinantna duhovnost. U to je vrijeme folklor bio tabu tema u Poljskoj, stoga je svako referiranje na njega imalo negativne posljedice po skladateljevu karijeru. Preostale dvije skladbe na nosaču zvuka, "Exodus" i "Victoria", također su za preporuku.

Diskografija:

W. Kilar: Requiem Father Kolbe,...

Polish NPO, Kazimierz Kord

BMG Jade 74321/39653

W. Kilar: Choral and orchestral works

H. Papian, Polish NRO Katowice, A. Wit

Naxos 8554788

Z. Preisner: Requiem for my friend

E. Towarnicka, Sinfonia Varsovia, J. Kasprzyk Erato 24146

Zbigniew Preisner